

Autentikus és élvezetes – múzeumpedagógiai foglalkozások a zsidóságról

A közoktatási intézmények falai közül kilépve, a tantermi foglalkozásoktól elszakadó lehetőségek, az erdei iskolai, a múzeumi vagy könyvtári foglalkozások izgalmakat rejtenek magukban nemcsak a diákok, hanem a pedagógusok számára is. A tanulók kötetlenebb módon sajátíthatnak el új ismereteket, míg a pedagógusok módszertani tudásukat bővíthetik egy-egy, az oktatási intézmények falain kívül tartott foglalkozással. Emellett fontos, hogy ezek a tanórák is biztosítsák a tanulóknak a központi szabályozásokban meghatározott tananyag elsajátításának lehetőségét. Jelen írásban két olyan tanári kézikönyvet és hozzájuk kapcsolódó munkafüzetet mutatok be, amelyek egy pécsi és egy győri, a zsidóság történelméről, kultúrájáról, hagyományairól szóló kiállításához kapcsolódva teljesítik az előző sorokban felsorolt kritériumokat és lehetőségeket.

A Nagy Mariann és Szekeres Nikolett által készített „Együtt éltünk, együtt élünk”. Múzeumpedagógiai foglalkozások a pécsi zsinagóga állandó kiállításához című kötet a Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Történettudományi Intézet gondozásában jelent meg. A tanulói modulokat és tanári segédletet tartalmazó könyv múzeumpedagógiai foglalkozásokat tartalmaz a pécsi zsinagóga állandó kiállításához. Egy olyan kiállításához kapcsolódik e kiadvány, amely egyszerre őrzi meg egy múzeumi kiállítás hagyományait és használja ki korunk technikai vívmányait. A pécsi zsinagógában helyett kapott kiállítás segítségével a látogatók megismerhetik „az elmúlt két és fél évszázad pécsi és Baranya megyei zsidó lakosságának társadalom-, gazdaság- és kultúrtörténetét” (7. o.). A hatályban lévő tartalmi szabályozásokban megtalálható a zsidósággal, a zsidó kultúrával kapcsolatos ismeretek közvetítésének követelménye, előírása, azonban a bemutatott kötet és a kiállítás ezen a követelményen túlmenően lehetőséget nyújt a diákoknak

tudásuk bővítésére. Mindezt nemcsak a kiadvány átfogó tartalmi felépítése teszi lehetővé, hanem a kiállításban megjelenő források sokrétű felhasználása is.

A kötet szerkezeti felépítése logikus, jól követhető. A szerzőpáros egyik tagja, Nagy Mariann a munka előszavában a következőket fogalmazta meg: „A kiállítás [...] óriási anyagot ölel fel, térben és időben egyaránt, túllép a város és a megye határain. Alapos végigtekintésére akár 2-3 órát is szánunk kell, de egyszerre nehéz befogadni akár felnőttről, akár diákokról van szó” (8. o.). Emiatt a szerzők, pedagógiaiilag megfelelő megoldást választva, a kiállítás központi témáját hat különálló, mégis összekapcsolódó és egymásra épülő altémára bontva készítették el módszertani ajánlásukat a pedagógusok számára. Az altémák során a vallásról általában szóló ismeretektől haladhatnak az összetettebb, gazdasági, társadalmi és politikai ok-okozati összefüggéseket láttató tudás felé a diákok, mindeközben a földrajzi távolságok csökkennek, hiszen a zsidóság 20. századi magyarországi helyzetén túl Bara-

nya megye és Pécs zsidóságának századbeli szerepét is megismerhetik.

Az altémák kidolgozása egységes szisztema szerint történt. A foglalkozás tantárgyközi kapcsolatainak, céljának, az elsajátítandó ismeretanyagának, az óra során megismerhető, a történelem keretantetervben szereplő személyek, fogalmak, évszámok és topográfiai adatok megjelenésével kezdődik az altémák kibontása. Egy-egy foglalkozás megvalósításához három 45 perces órát jelölnek meg az óratervek kidolgozóit, melyeken a tanulók csoportmunkában dolgozva ismerkedhetnek meg a kiállítással. A zsinagógában tartandó foglalkozásokat minden esetben egy ráhangoló óra előzi meg a szerzők elképzelése alapján, melyekhez minden esetben tettek tantermi feladat-ajánlást. Ezek a feladatok túlmutatnak a múzeumi foglalkozások témáinál, lehetővé téve azt, hogy szélesebb körű ismeretekbe ágyazzák a kiállításon elsajátítható tudást. A szerzők is megtették ezt a kötet előszavában, az előkészítő feladatok csak ajánlások, azok sorrendje, helye az egyes témákban szabadon felcserélhető, formálható az adott tanulócsoporthoz igényeihez. Mindezzel olyan alapot biztosítanak a pedagógusoknak a szerzők, amelyből bátran meríthetnek egy-egy téma vagy tanóra előkészítésekor. A kiállításokhoz tartozó feladatsorokat a tanulók csoportmunkával tudják megoldani, illetve az egyes csoportok munkájának köszönhetően kaphat minden tanuló átfogó képet az adott foglalkozás témájáról, mindeközben szociális kompetenciájukat is fejleszthetik. A múzeumi órát követően a szerzők egy áttekintő, reflektáló tanórát javasolnak, melyen krea-

tív feladatok (pl. 21. századi jogtörténeti konferencián tartandó előadás, párbeszéd egy holokausztot túlélő személlyel, idegenvezetés) segítségével taníthatják meg az egyes csoportok társaiknak a múzeumban megszerzett tudásukat. A kötet egyik pozitívuma, hogy az egyes témakörök feldolgozásához a szerzők gazdag primer és szekunder forrásbázist használtak, ezek rendkívül sokszínűvé és érdekessé teszik a témák feldolgozását. Törvények, kisfil-

mek, képi, topográfiai források mellett a személyes visszaemlékezések, az oral history alkalmazása, a mikrotörténeti megközelítés a tanulók életvilágához közelítve teheti árnyaltabbá az általános vagy középiskolás diákok ismereteit a hitfelekezetek vallásáról, történelméről. Mindezen pozitívumok mellett eltörpül egy kritika: annak ellenére, hogy az előkészítő órák több feladata a kiadványban található képi forrásokra épül, a képek

minősége (felbontása, világossága) megnehezítheti a tanulók munkáját. A kötet használhatósága szempontjából megfelelőbb lett volna, ha a diákoknak külön munkafüzet készül, a feladatlapok a tanári útmutatótól elválasztva jelennek meg.

„Együtt éltünk, együtt élünk” címmel 2015-ben egy másik múzeumpedagógiai kézikönyv és munkafüzet is megjelent. A Csendes Tünde, Nagy Mariann és Szövérfi Éva által összeállított kötet (Kézikönyv tanároknak) egy Győrben megnyitott kiállításához kapcsolódik, ahol a látogatók megismerhetik a „zsidóság hétköznapjait, ünnepeit, vallási szokásait, a győri zsidóság történetét és kiemelkedő, közösségépítő alakjainak életét” (Előszó). A füzet sorozat első része a zsidóság ván-

A kiállítási termekhez kapcsolódó feladatsorokat a tanulók egyénileg is kitölthetik, hiszen a feladatok instrukciói részletesek, értelmezhetőek, sok esetben magyarázóak, mindez támogatja a tanulók figyelmének fenntartását. A munkafüzet feladatai fejlesztik a gyerekek megfigyelési képességét, a kötetben található vaktérkép támogatja a térbeli, az idővonal az időbeli tájékozódást.

dorlásának és letelepedésének, valamint a hitfelekezet ünnepeinek megismeréséhez nyújt segítséget.

A szerzők a kiadványokkal útmutatót kívánnak nyújtani a pedagógusoknak és a tanulóknak a kiállítás ismeretanyagának feldolgozásához. Ez a cél a diákoknak szánt munkafüzet kivitelezésével valósult meg leginkább. A kiállítási termekhez kapcsolódó feladatsorokat a tanulók egyéni- leg is kitölthetik, hiszen a feladatok instrukciói részletek, értelmezhetőek, sok esetben magyarázóak, mindez támogatja a tanulók figyelmének fenntartását. A munkafüzet feladatai fejlesztik a gyerekek megfigyelési képességét, a kötetben található vaktérkép támogatja a térbeli, az idővonal az időbeli tájékozódást. A szerzők a kiadványt a győri zsidó hitközösség korai történetének rövid, ám érdekességeket felvonultató bemutatásával zárták, azonban a leírást nem előzik meg instrukciók, ilyen formában a szöveg didaktikai funkciója nem értelmezhető. A munkafüzethez tartozó kézikönyvvel a szerzők egy általános alapot kívánnak adni a foglalkozásokat megvalósító pedagógusoknak. Ezt a szerepet betölti a kiadvány: alaposan, lényegyet kiemelve, könnyen értelmezhető stílusban mutatja be a zsidóság vándorlását és letelepedését a pátriárkák vándorlásától a kora középkorig (kiterve a zsidó közösségek magyarországi történetére), valamint a hitfelekezet ünnepeit és az ezekhez tartozó fontosabb tárgyakat. A magyarázó szövegeket jól kiegészítik a képi ábrák és a kiadvány végén található idővonal, ám az utóbbiban elhelyezett térkép nehezen használható a kötet nyomdai kivitelezése miatt.

A szerzők üdvözlendő kiadványait, a pedagógusoknak szánt kézikönyvet és a diákoknak készült munkafüzetet jelen formájában még kevésbé kiforrottnak tartom, melyekből hiányoznak az alapvető didak-

tikai elemek, a foglalkozások célközönségének kijelölése, a módszertani leírás vagy a főbb célok, fejlesztendő készségek, képességek megjelölései, az egyes feladatsorokhoz tartozó előkészítések és instrukciók. Amennyiben a füzet sorozat folytatódik, javasolt a feladatsorok és a kézikönyv ilyen irányú bővítése a kiadványok könnyebb és hasznosabb felhasználása érdekében.

Mindhárom kiadványt jó kézbe vennie az olvasónak, a felhasználónak korosztálytól függetlenül. A kötetek címlapja látványos, belső formai kivitelezése olvasóbarát, tipológiája értelmezhető, felépítése áttekinthető. Olyan köteteket készítettek a szerzők, amelyek nemcsak tovább bővítik a múzeumpedagógiai kiadványok, foglalkoztató füzetek sorát, hanem értéket, könnyen befogadható tudást és izgalmas percek adnak a tanulóknak és pedagógusoknak egyaránt.

Irodalom

Nagy Mariann és Szekeres Nikolett (2015): *„Együtt éltünk, együtt élünk” Múzeumpedagógiai foglalkozások a pécsi zsinagóga állandó kiállításához*. PTE BTK TTI, Pécs.

Csendes Tünde, Nagy Mariann és Szövérfi Éva (2015): *Együtt éltünk, együtt élünk. Első kézikönyv tanároknak a győri Menház állandó, Zsidó Vallástörténeti és Helytörténeti Kiállításához*. PALATIA Nyomda, Győr.

Csendes Tünde, Nagy Mariann és Szövérfi Éva (2015): *Együtt éltünk, együtt élünk. Első munkafüzet diákoknak a győri Menház állandó, Zsidó Vallástörténeti és Helytörténeti Kiállításához*. PALATIA Nyomda, Győr.

Pálmai Dóra

Pécsi Tudományegyetem „Oktatás és Társadalom” Neveléstudományi Doktori Iskola